דְּרַבִּי חַד, גַּבָּךְ הוּא – ודאי שיש לי אצלך דרך אחת בתוך שדותיך, ואפילו שכל זמן שהיו ארבעת השדות ביד ארבעה בעלים שונים נפסק דין 'המוציא מחבירו עליו הראיה' מחמת הספק, מכל מקום לאחר שהלוקח קנה את כולן נסתלק ספק זה, ומכיון שעתה אני בא בטענת ברי, בטל הדין הקודם שנפסק מחמת הספק. אֲבָל חָכָא בספק ובני יבם מִי אִיכָּא לְמֵימַר חָכֵי שהספק תובע בטענת ברי את חלקו בנכסי היבם. הרי הוא עצמו אינו יודע האם מגיע לו חלק בנכסים אלו משום שהוא בן היבם, או משום שהוא בן המת הראשון ותובע את מה שנטל היבם מנכסי אביו שלא כדין. ואף שטוען שממה נפשך יש לו ליטול חלק בנכסי היבם, מכל מקום מאחר שבכל טענה בפני עצמה אינו אלא ספק, אף אדמון מודה ש'קם דינא', ולא בטל הדין הקודם שהיבם זכה בחצי מנכסי המת הראשון.

הגמרא ממשיכה לדחות גם את תליית דברי רבי ירמיה בשיטת אדמון: וְרַבִּי יִרְמְיָה אָמַר לָךְ, אֲנָא דְּאָמְרִי 'הדר דינא' בספק ובני יבם, אֲפִילּוּ לְשִׁיטַת רַבָּנָן. שכן עַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן הָתָם במי שאבדה לו דרך שאינו יכול לתובעה מהלוקח, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ הקונה, 'אִי שָׁתֵקְתְּ שָׁתֵקְתְּ, וְאִי לֹא תשתוק אלא תתבענה ממני, מַהֲדְרִנָא שְׁטָרָא לְמָרֵיהּוּ, וְלֹא מָצֵית לְאַשְׁתַּעוּיֵי דִּינָא בַּהֲדֵיהוּ – אחזיר את שטרות השדות לבעליהן הקודמים ולא תוכל לתבוע מהם בדין כלום, שכן כל אחד מהם ידחה אותך אצל חבירו. אֲבָל חָכָא בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי היבם, מִי אִיכָּא לְמֵימַר חָכֵי שיוכלו בני היבם להביא לידי כך שיפסיד הספק את חלקו שממה נפשך מגיע לו.

הגמרא מביאה את דין הספק בירושת הסבא: סָפֵק וְיָכֹם שֶׁבָּאוּ לַחֲלוֹק בְּנִכְסֵי סָבָא [סבא – אביהם של המת והיבם] [ציור א], סָפֵק אָמַר על עצמו, חַאי גַּבְרָא בַּר מֵיתָנָא הוּא – שמא אני הוא בנו של המת וְעל כן פַּלְגָא דִּידִי הוּא – מחצית מנכסי הסבא היא שלי, שהרי אבי יורש מחצית זו ואני יורשה מכוחו. ואילו יָכֹם אָמַר, אַתְּ בְּרֵאי דִּידִי אַתְּ – שמא אתה בני ולא בן המת, ואני יורשו היחיד של הסבא וְלֵית לָךְ וְלֹא מִידֵי – ואין לך כלום בנכסי הסבא, הָוֵי יָכֹם וַדַּאי יורש בנכסי הסבא, וְהסָפֵק אינו אלא סָפֵק יורש בהם, וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי, ועל כן יורש היבם את כל נכסי הסבא, ואין לספק בהם כלום.

הגמרא מביאה דין נוסף בירושת הסבא: סָפֵק ושני בְּנֵי הֵיכֹם שֶׁבָּאוּ לַחֲלוֹק בְּנִכְסֵי סָבָא [ציור ב], סָפֵק אָמַר, הַהוּא גַּבְרָא בַּר מֵיתָנָא הוּא – שמא אני בנו של האח הראשון וּפַלְגָא מנכסי הסבא דִּידִי הוּא מכח אבי שהוא בנו, ואת המחצית השניה תחלקו אתם מכח ירושת אביכם היבם שהוא בנו השני של הסבא, וּבְנֵי יָכֹם אָמְרִי, אַחוּנָא אַתְּ – שמא אחינו אתה, ואבינו הוא היורש היחיד של הסבא, וּמָנָתָא אִית לָךְ בַּהֲדָן – ועל כן עלינו לחלוק בינינו בשוה את ירושתו. לפיכך, פַּלְגָא דְּקָמּוֹדֵי לְהוּ שָׁקְלֵי – נוטלים בני היבם מחצית מנכסי הסבא שהספק מודה בה שהיא שלהם. וּתְיוּבְתָּא דְּקָא מוֹדוּ לֵיהּ שָׁקֵל – ונוטל הספק שליש מנכסי הסבא שהרי בני היבם מודים שהוא שלו, שכן גם אם הוא אחיהם יש להם לחלוק בין שלשתם את ירושתו. ולאחר שהם נוטלים מחצית והוא נוטל שליש, פָּשׁ לְהוּ דַּנְקָא – נותרה ששית מנכסי הסבא, וְהָוֵי ששית זו מָמוֹן הַמּוּטָל בְּסָפֵק, וְחוֹלְקִין אותה ביניהם, מחצית ממנה נוטל הספק ואת מחציתה האחרת נוטלים בני היבם.

הגמרא מביאה דינים נוספים בענין זה: סָבָא וְיָכֹם שבאו לחלוק בְּנִכְסֵי סָפֵק זה שמת ללא בנים [ציור ג], הסבא אומר, שמא הספק הוא בן בני המת ואני יורשו לבדי, והיבם אומר שמא הספק הוא בני ואני יורשו. אוֹ שבאו סָבָא וְסָפֵק לחלוק בְּנִכְסֵי הֵיכֹם שמת ואין לו בן אחר [ציור ד], הסבא אומר לספק שמא הינך בן האח הראשון ולא בן היבם ואם כן אני יורש לבדי את בְּנֵי היבם, והספק אומר שמא אני בן היבם ויורשו היחידי, שכן בן קודם לאב בירושה. בשני האופנים האלו הָוֵי הירושה מָמוֹן הַמּוּטָל בְּסָפֵק, וְהם חוֹלְקִין אותה ביניהם, שכן אין אחד מהם ודאי יותר מחבירו בירושה זו, ושניהם ספק יורשים.

משנה

המשנה שלפנינו דנה בזכויות היבם בנכסי יבמתו לפני שייבמה: שׁוֹמֶרֶת יָכֹם – יבמה הממתינה ליבם שייבמה או שיחלוץ לה, שֶׁנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים בירושה מאביה, מוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל שֶׁהרשות בידה להיות מוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת אותם במתנה, וּמה שמכרה או נתנה קַיָּים. ואם מֵתָה בעודה שומרת יבם, מַה יֵּעָשֶׂה בִּכְתוּבָּתָהּ – בחוב שהתחייב לה בעלה בכתובתה, ובנכסי צאן ברזל שהכניסה לו בשעת נישואיה, וּמה יעשה בִּנְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִין עִמָּהּ – בנכסי מלוג, ומי יורש אותם. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחֲלוֹקוּ היבם שהוא מיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל בנכסי מלוג אלו עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב – יורשי אביה, כלומר קרובי האשה. שכן שומרת יבם היא כספק נשואה ליבם, ולפי הצד שהיא בנשואתו הרי הוא יורשה כשם שבעל יורש את אשתו, ולפי הצד שאינה בנשואתו יורשים אותה קרוביה מצד אביה, וממון המוטל בספק חולקין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, הַנְּכָסִים [–נכסי צאן ברזל] נשארים בְּחֶזְקָתָן. וחוב הַכְּתוּבָּה הוא בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל, שכן כל זמן שלא נגבה חוב זה על ידה קודם מיתתה עדיין הוא בחזקת הבעל ויורשיו, ואין יורשי האשה יכולים להוציאו מספק מחזקתם. ואילו הַנְּכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִין עִמָּהּ [–נכסי מלוג] הם בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאָב של האשה. שכן עד שלא מתה היו הנכסים שלה, ונמצא שהם בחזקת משפחתה, ואין היבם יכול להוציאם מספק מחזקתם. ובגמרא (לח.–לט.) תבואר מחלוקת זו בכמה דרכים.

אם כבר בִּנְּתָהּ היבם ליבמה, חֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר. ויבואר בגמרא (לט.) מה באה המשנה להשמיענו בדבריה אלו. וּבְלָבַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָּה עַל נִכְסֵי בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן – לאחר שימות היבם או יגרשנה תגבה כתובתה רק מנכסי בעלה הראשון, ולא מנכסי היבם. וטעם דין זה יבואר בגמרא (שם).

גמרא

הגמרא סברה עתה, שהמשנה מדברת ביבמה שנפלו לה נכסים בירושה מאביה לאחר מיתת בעלה, כשהיא שומרת יבם. מקשה הגמרא: מַאי שְׁנָא דין הַרִישָׂא בשומרת יבם בעודה בחייה, דְּלֹא פָּלְיגֵי בית שמאי, ומודים הם שנכסיה עומדים בחזקתה ובידה למוכרם וליתנם במתנה אפילו שהיא בספק נשואה ליבם, וּמַאי שְׁנָא דין הַסֵּיפָא בשומרת יבם שמתה דְּפָלְיגֵי בו בית שמאי, וסוברים שנכסי מלוג שלה אינם בחזקת יורשיה אלא הם חולקים אותם עם היבם.

מתרצת הגמרא: אָמַר עוּלָּא, הַרִישָׂא מדברת ביבמה דְּנָפְלָה ליבום בְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה. וְאילו הַסֵּיפָא מדברת ביבמה דְּנָפְלָה ליבום בְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה לבעלה. מפרשת הגמרא את דבריו: וְקָסָבַר עוּלָּא, זִיקַּת היבם בַּאֲרוּסָה של אחיו שמת עוֹשָׂה אותה כְּסֵפֶק אֲרוּסָה לו, ומאחר שלשיטת בית שמאי בכתובות (פ:) ארוסה יכולה למכור נכסים שנפלו לה לאחר אירוסיה לכתחילה, כל שכן בשומרת יבם מן האירוסין שאינה אלא ספק ארוסה, שבידה למוכרם. ואף בית הלל הסוברים שארוסה לא תמכור לכתחילה, מודים הם בשומרת יבם שאינה אלא ספק ארוסה שמוכרת ונותנת לכתחילה.

וכן סובר עולא, שזִּיקַת יבמה שמת בעלה כשהיא נְשׂוּאָה עוֹשָׂה אותה רק כְּסֵפֶק נְשׂוּאָה ליבם. ומאחר שבנשואה גמורה שמתה זוכה הבעל בנכסי מלוג שלה, סוברים בית שמאי ביבמה מן הנישואין שמתה שהיא כספק נשואה, שמספק חולקים את נכסיה בין יורשיה לבין היבם. ובית הלל סוברים שמספק יש להעמיד את הנכסים בחזקתם.

מוכיחה הגמרא: בהכרח סובר עולא שזִּיקַת יבמה אֲרוּסָה עוֹשָׂה אותה רק כְּסֵפֶק אֲרוּסָה, משום דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שהיא כִּוְדַאי אֲרוּסָה, איך שנינו עליה במשנתנו שמּוֹדִים בֵּית הִלֵּל שֶׁהִיא מּוֹכֶרֶת וְנוֹתֶנֶת לכתחילה את נכסיה ומעשה המכירה או המתנה קַיָּים. וְהָתַנֵּן – והרי שנינו במשנה בכתובות (פ:), אשה שנָפְלוּ לָהּ נְכָסִים מבית אביה מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה – לאחר שנתארסה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, תְּמַכּוֹר – בידה למוכרם לכתחילה בעודה ארוסה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לכתחילה לֹא תִמְכּוֹר, וְאִלּוּ וְאִלּוּ מוֹדִים, שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה בידיעבד המעשה קַיָּים. ואם יבמה מן האירוסין נחשבת כארוסה ודאית, איך מודים בית הלל במשנתנו שמוכרת את נכסיה לכתחילה. אֶלָּא שֶׁמַּע מִינָּהּ שזִּיקַת אֲרוּסָה עוֹשָׂה רק כְּסֵפֶק אֲרוּסָה, ולכן בידה למכור לכתחילה.

וכן מוכח שזִּיקַת נְשׂוּאָה עוֹשָׂה אותה רק כְּסֵפֶק נְשׂוּאָה, משום דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שהיא כִּוְדַאי נְשׂוּאָה, איך שנינו במשנתנו שאם מתה בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יַחֲלוֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב בנכסי מלוג שלה. וְהָתַנֵּן במשנה בכתובות (שם), אשה שנָּפְלוּ לָהּ נְכָסִים מבית אביה מִשֶּׁנִּשֵּׂאת – לאחר שנשאת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בית שמאי ובית הלל מוֹדִים שֶׁאִם מָכְרָה וְנָתְנָה נכסים אלו שֶׁהַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, ואף בדיעבד אין מעשיה קיימים. הרי שמשעת הנישואין גדול כח הבעל בנכסים אלו מכח האשה, ואם כן מדוע אמרו בית שמאי שיורשי האשה חולקים בהם לאחר שמתה. אֶלָּא שֶׁמַּע מִינָּהּ, שזִּיקַת נְשׂוּאָה עוֹשָׂה אותה רק כְּסֵפֶק נְשׂוּאָה, ועל כן סוברים בית שמאי שמאחר שיד היבם ויד היבמה שוים בנכסיה, ואין יורשיהם מוחזקים בהם אלו יותר מאלו, יחלקו ביניהם את ירושתה.

רבה דוחה את דברי עולא: אָמַר לֵיהּ רַבָּה לעולא, לדבריך שביבמה מן הנישואין שהיא כספק נשואה סוברים בית שמאי שחלוקה עדיפה על חזקה, אם כן אַדְמַפַּלְגֵי [–עד שנחלקו] על בית הלל בְּנוּפָּהּ של קרקע נכסי מלוג וּלענין ירושתה לְאַחַר המִיתָה של היבמה, לְפַלְגוּ [–יחלקו] בית שמאי ובית הלל בְּחַיֶּיהָ של היבמה וּלְפֵרוֹת – ולענין אכילת פירותיהם. שלדעת בית שמאי, מאחר שבאשה נשואה הבעל אוכל לבדו את פירות נכסי מלוג שלה, ביבמה מן הנישואין שהיא כספק נשואה יש לו ליבם לחלוק מספק פירות אלו עם היבמה. ולדעת בית הלל הנכסים בחזקתה, ועל כן מספק אין היבם אוכל את פירותיהם.

רבה מפרש את החילוק שבין הרישא לסיפא באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַבָּה, אִידִי וְאִידִי – בין ברישא ובין בסיפא מדובר ביבמה דְּנָפְלָה ליבום כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, וְזִיקַת יבמה נְשׂוּאָה עוֹשָׂה אותה כְּסֵפֶק נְשׂוּאָה. אך בְּרֵישָׂא המדברת באופן דְּאִיהִי קַיְימָא – שהיבמה עדיין קיימת, הָוֵה לָהּ אִיהִי [–היבמה] וַדַּאי מוחזקת בנכסי מלוג, שהרי גופם ודאי שלה, וְאִילּוּ אֲנָיְהוּ [–יורשי בעלה, כלומר היבם], רק כְּסֵפֶק זכות יש להם בנכסים, שכן זיקת נישואין עושה אותה רק כספק נשואה, וְאֵין כְּסֵפֶק מוֹצִיא מִיַּד וַדַּאי. ומטעם זה אף אין היבם אוכל פירות נכסים אלו בחייה, שהרי גופם ודאי שלה, ואין בידו להוציא את פירותיהם מספק. ואולם בְּסֵיפָא המדברת ביבמה דְּמֵתָה, חֲלוּ [יורשי הבעל] בָּאִין לִירַשׁ אותה וְגַם חֲלוּ [–יורשי האשה] בָּאִין לִירַשׁ אותה, ומאחר שספק הוא האם היא כנשואה והיבם יורשה, או שאינה כנשואה וקרוביה יורשים אותה, ונמצא שאין אלו מוחזקים יותר מאלו בירושתה, סוברים בית שמאי שהיא ממון המוטל בספק, וְיַחֲלוֹקוּ בה. ובית הלל סוברים, שמכיון שיורשי האשה הם קרובים ודאים שלה, וכבר הוחזקה נחלה זו בחזקת משפחתה, יש להעמידה על חזקתה, ואין היבם נוטל בה כלום.

אביי מקשה על דברי רבה: אִיתְיְבֵיהּ אַבַּיֵי לרבה, וְכִי לְבֵית שַׁמַּאי קיים הכלל 'אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי', וְהָתְנַן במשנה (ב״ב קנז.), נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אָבִיו, או עָלָיו וְעַל אחד ממוֹרִישָׁיו ומתו שניהם, ואין ידוע מי מת תחילה, וְהָיוּ עָלָיו [על הבן או על היורש] חוב של כְּתוּבַּת אִשָּׁה וְשל בַּעַל חוֹב, ולא היו לו נכסים לגבות מהם את חובו מלבד הנכסים שיורש ממורישו, יוֹרְשֵׁי הָאָב אוֹמְרִים, שמא הַבֵּן מֵת רִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ מֵת הָאָב, ונמצא שלא ירש הבן את נכסי אביו, ואין לבעל חוב זכות לגבות מהם, וְאילו בַּעַל חוֹב אוֹמֵר, שמא הָאָב מֵת רִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבֵּן, ונמצא שירש הבן את נכסי אביו קודם שמת ונשתעבדו לפירעון חובי, נחלקו תנאים בדין זה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הרי זה ממון המוטל בספק, וַיַּחֲלוֹקוּ יורשי האב את נכסיו עם הבעל חוב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, נָכְסִים בְּחֶזְקָתָן של יורשי האב, שהרי בודאי ירשו אותם, ואין הבעל חוב יכול להוציאם מספק, שכן הלכה בידינו 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. מסיק אביי את קושייתו: וְהָא הָכָא יוֹרְשֵׁי הָאָב וַדַּאי זוכים בנכסים, שהרי אפילו אם מת האב ראשון והבן ירש אותו, קרובי האב יורשים את הבן מיד בשעת מיתתו, ואף אם נשתעבדו הנכסים לבעל חוב מכל מקום הם עדיין מחוסרים גביה. וְאילו הַבַּעַל חוֹב אינו אלא סָפֵק בנכסים אלו, שהרי אם מת הבן תחילה מעולם לא נשתעבדו הנכסים לפירעון חובו. ומכך שסוברים בית שמאי שהבעל חוב נוטל מחצה מוכח שלשיטתם קָאָתֵי [–בא] סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי, ואם כן איך יתכן שמודים הם שאין היבם אוכל פירות נכסי מלוג בחיי היבמה משום שאין ספק מוציא מידי ודאי.

מתרצת הגמרא: לעולם אין ספק מוציא מידי ודאי לדברי הכל, אלא קָסָבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי שֶׁשְּׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגוּבֵי דָּמֵי, ואף קודם שגבה הבעל חוב את חובו מנכסי הלוה הרי הוא נחשב כמוחזק בהם. לפיכך חולק הבעל חוב מספק את נכסי האב עם יורשי האב, שכן אינם ודאים בנכסים אלו יותר ממנו. שהרי אם מת האב תחילה, מיד בשעת מיתתו כשבנו יורש את נכסיו הרי הם משתעבדים לבעל חוב, והוא נעשה מוחזק בהם.

הגמרא מוכיחה כדבריה: וּמְנָא תֵּימְרָא – מנין אתה אומר שבית שמאי סוברים ששטר העומד לגבות כגבוי דמי, ממה דְּתָנַן בסוטה (כד.), אשה שקינא לה בעלה והתרה בה שלא תתייחד עם אדם פלוני, והלכה ונסתרה עמו, מביאה הבעל לבית המקדש, כדי להשקותה מן המים המאררים, והמים בודקים אותה אם זינתה או לא. ואם מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן של הסוטות עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ – לפני שנבדקו על ידי שתיית המים, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן וְאֵינָן שׁוֹתוֹת. שכן אין משקים את האשה אלא בחיי בעלה, כפי שיבואר בסמוך. ואף שאשה שזינתה תחת בעלה מפסידה את כתובתה, וכל זמן שלא שתתה עדיין היא עומדת בספק שמא זינתה תחתיו, מכל מקום מספק היא נוטלת את כתובתה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אוֹ שׁוֹתוֹת את המים ונוטלות את כתובתן, אוֹ לֹא שותות ולא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן.

הגמרא מפסיקה באמצע ראייתה מדברי בית שמאי, ותמהה בדברי המשנה: איך אמרו בית הלל בסוטות שמתו בעליהן 'אוֹ שׁוֹתוֹת', והרי 'וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן' אָמַר רַחֲמָנָא (במדבר ה טו), ולאחר שמת הבעל לֵיבָּא להבאה זו. מתרצת הגמרא: אֶלָּא כך אמרו בית הלל, מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת מחמת שמתו בעליהן, לפיכך לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן, שהרי אין ספק הזנות יכול להתברר לאחר מיתת הבעל, וכל זמן שהן בספק אינן גובות כתובה מנכסי הבעל, שהרי היורשים מוחזקים בהם, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

הגמרא מסיקה את ראייתה בשיטת בית שמאי: וְהָא הָכָא בסוטה דְּסָפֵק הוּא האם יש להן כתובה, שהרי סָפֵק זַנַּאי [–זנו] תחת בעליהן סָפֵק לָא זַנַּאי, ואף על פי כן סוברים בית שמאי דְּקָאָתֵי סָפֵק חוב של האשה וּמוֹצִיא מִידֵי היורשים שהם וַדַּאי בעליהם של נכסי אביהם לאחר מיתתו. והדבר תמוה, שהרי אף אם ספק מוציא מידי ודאי מכל מקום אינו עדיף מן הודאי, ולכל היותר היה לה לגבות חצי כתובתה, ולא את כולה. אֶלָּא שֶׁמַּע מִינָּהּ שלדעת בית שמאי שֶׁשְּׁטָר הכתובה הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגוּבֵי דָּמֵי, ומכח השטר שבידה היא

המשך בעמוד פד

מוחזקת בנכסי בעלה, ונמצא שהיא נחשבת לודאי, ואילו היורשים הם אלו שבאים להוציא מידה מספק שמא זינתה, ומאחר שאין ספק מוציא מידי ודאי נוטלת את כתובתה.

מקשה הגמרא: **וְאַבַּיֵי** שמיאן בסברת 'שטר העומד לגבות כגבוי דמי', מדוע הקשה על רבה מהמשנה בבבא בתרא והוכיח ממנה שלדעת בית שמאי ספק מוציא מידי ודאי, **לוֹתְבֵיהּ** [–הלא היה לו להקשות] **מַתְנִיתִין** – ממשנה זו שבמסכת סוטה, ולהוכיח ממנה שספק מוציא מידי ודאי. מתרצת הגמרא: לא הוכיח אביי כן ממה ששנינו בסוטה שמספק היא נוטלת את כתובתה, משום **דִּילְמָא כְּתוּבַּת אִשָּׁה שָׁאנֵי**, שתקנו חכמים שתיטול כתובתה אפילו מספק **מְשׁוּם חִינָּא** – כדי שישאו האנשים חן בעיני הנשים וירצו להנשא להם. אבל בספיקות אחרים יתכן שמודים בית שמאי שאין ספק מוציא מידי ודאי.

עוד מקשה הגמרא: **וְלוֹתְבֵיהּ כְּתוּבָּה דְּמַתְנִיתִין** – הלא היה לו לאביי להקשות על רבה ממה ששנינו במשנתנו, 'מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה, בית שמאי אומרים יחלוקו'. הרי שלדעת בית שמאי גובים יורשי האשה מנכסי הבעל מחצית מחוב כתובתה, ואפילו שיורשי הבעל ודאי זוכים בנכסיו ואילו חוב הכתובה אינו אלא ספק. נמצא שלשיטתם ספק מוציא מידי ודאי, ולא כדברי רבה שאמר שמודים בית שמאי שאין ספק מוציא מידי ודאי.

מתרצת הגמרא: ממשנתנו אין ראיה שלדעת בית שמאי ספק מוציא מידי ודאי, משום שבית שמאי **לָא פְּלִיגִי** על בית הלל לגבי חוב הכתובה, ואף הם מודים שהיא בחזקת יורשי הבעל, ולא נחלקו אלא בירושת נכסי מלוג שלה.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **וְכִי לָא** נחלקו בכתובה. **וְהָא קָתָנֵי** במשנתנו, **מֵתָה, מַה יַּעֲשֶׂה בִּכְתוּבָּתָהּ וּבְנְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִין עִמָּהּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחֲלוֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן**. הרי שגם על השאלה 'מה יעשה בכתובתה' השיבו בית שמאי 'יחלוקו'. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** תנא משנתנו, קודם שאל, **מֵתָה, מַה יַּעֲשֶׂה בִּכְתוּבָּתָהּ, וְשִׁבְקָהּ** – והניח בינתיים דין זה ללא תשובה. והוסיף לשאול, מה יעשה **בִּנְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִים עִמָּהּ** [נכסי מלוג], ועל כך השיב, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחֲלוֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, נְכָסִים בְּחֶזְקָתָן**. ואחר כך חזר לשאלתו הראשונה 'מה יעשה בכתובתה', והשיב 'כתובה בחזקת יורשי הבעל', ותשובה זו היא לדברי הכל, ואף לשיטת בית שמאי.

הגמרא מוכיחה כפירוש זה בדברי המשנה: **אָמַר רַב אַשִׁי**, מלשון **מַתְנִיתִין נַמֵּי דַּיְקָא** [–מדויק] שרק בנכסי מלוג אמרו בית שמאי 'יחלוקו', **דַּהֲדַר קָתָנֵי** בדבריהם 'יַחֲלוֹקוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל עִם יוֹרְשֵׁי הָאָב', ומשמע מלשון זו שיורשי האב הם המוחזקים העיקריים בנכסים אלו, וחידשו בית שמאי שמכל מקום גם יורשי הבעל מוחזקים כמותם וחולקים עמהם. **וְלֹא קָתָנֵי** בלשון 'יחלוקו **יוֹרְשֵׁי הָאָב עִם יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל**' שמשתמע ממנה שיורשי הבעל הם המוחזקים העיקריים והחידוש הוא שגם יורשי האב מוחזקים כמותם וחולקים עמהם. ואם הדברים אמורים גם בחוב הכתובה, הלא יורשי הבעל מוחזקים בנכסיו ויורשי האשה באים להוציאה מהם, והיה לה למשנה לשנות 'יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל' ולא להיפך. מסיקה הגמרא: אכן **שְׁמַע מִינָּה** שלא נחלקו אלא בנכסי מלוג ולא בכתובה.

הגמרא מביאה תירוץ אחר על הקושיא שהובאה לעיל, מה בין הרישא לסיפא שבמשנתנו, ומדוע נחלקו בית שמאי רק בסיפא: **אַבַּיֵי אָמַר**, מה ששנינו ב**רֵישָׂא** שהכל מודים ששומרת יבם מוכרת ונותנת בנכסיה, מדובר בנכסים **דְּנָפְלוּ לָהּ** בירושה מאביה לאחר מיתת בעלה **כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם**, ומאחר שלא זכה בהם בעלה הראשון מעולם מודים בית שמאי שהם בחזקתה ובידה למוכרם. ואילו מה ששנינו ב**סֵיפָא** שאם מתה חולקים יורשי האב עם יורשי הבעל את נכסיה, מדובר בנכסים **דְּנָפְלוּ לָהּ** בירושה מאביה **כְּשֶׁהִיא** עדיין **תַּחְתָּיו דְּבַעַל** הראשון, ומאחר שכבר קנה בעלה זכות בנכסים אלו יורש ממנו היבם זכות זו, ובזה נחלקו בית שמאי ובית הלל, וסוברים בית שמאי שיש ליבם חלק בהם.